

דפוסים ליישוב עימותים ויחסי זוגיות בבגרות המאוחרת: כלים שלובים או כלים שבורים? ליאת קוליק, שולמית ולפיש וגבי ליברמן

מחקר זה התבסס על מדגם של 76 זוגות נשואים ($N = 152$) ובחן הבדלים באימוץ דפוסים ליישוב עימותים בזוגיות בין גברים לבין נשותיהם בתקופת הבגרות המאוחרת. באמצעות מודל התלות ההדדית בין משתתף לבין שותפו APIM (Actor-Partner Interdependence Model) נבחן הקשר בין דפוסי יישוב העימותים בקרב כל אחד מבני הזוג לבין תפיסותיו בנוגע לממדים החיוביים ולממדים השליליים ביחסי הזוגיות. נוסף על כך נבחן הקשר בין דפוסי יישוב העימותים שכל אחד מבני הזוג מאמץ לבין הערכת חיי הנישואין על-ידי בן זוגו. אפיון הממדים החיוביים ביחסי הזוגיות במחקר זה התבסס על המשתנים של איכות חיי הנישואין ואמון בבן הזוג. אפיון הממדים השליליים התבסס על המשתנים של שחיקה נפשית בזוגיות ומחשבות על פרידה מבן הזוג. ממצאי המחקר מורים כי גברים משתמשים בדפוסי ההימנעות, הוויתור והפשרה יותר מנשים, אך לא נמצאו הבדלים בין בני הזוג בשימוש בדפוסי האינטגרציה והמאבק.

* פרופ' ליאת קוליק, בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן.

דואר אלקטרוני: liat.kulik@biu.ac.il

שולמית ולפיש, עובדת סוציאלית, טוענת רבנית.

דואר אלקטרוני: wshulie@gmail.com

ד"ר גבי ליברמן, מכון מחקר Data-Graph.

דואר אלקטרוני: gabidata@gmail.com

Kulik, L., Walfisch, S., & Liberman, G. (2016), ב: המאמר ראתה אור ב: *Spousal conflict resolution strategies and marital relations in late adulthood. Personal Relationships, 23(3), 456-474*.

כמו כן, נמצא כי דפוס האינטגרציה הוא דפוס יישוב העימותים השכיח ביותר בקרב גברים ונשים, ואילו דפוס המאבק וההימנעות הם הדפוסים המופיעים בשכיחות הנמוכה ביותר. נוסף על כך, בקרב נשים נמצא כי ככל שבני זוג נוטים יותר לאמץ את דפוס הוויתור, רמת האמון שלהן בבני הזוג גבוהה יותר, וככל שהם מאמצים את דפוס האינטגרציה, הן מעריכות את איכות נישואיהן כגבוהה יותר. בקרב גברים נמצא כי ככל שנושתייהם משתמשות פחות בדפוס המאבק, הם נוטים פחות לחשוב על פרידה מהן.

מילות מפתח: יחסים בין בני זוג, נישואין, שביעות רצון מנישואין, שחיקה נפשית, הבדלי מין, אמון, פירוד (נישואין), משברים

עניינו המרכזי של מחקר זה הוא בחינת הקשר בין דפוסים ליישוב עימותים בזוגיות לבין אופיים של יחסי הזוגיות בתקופת הבגרות המאוחרת. במערכות יחסים אינטימיות, ובכלל זה בנישואין, עימותים הם בלתי נמנעים, שכן בני הזוג נכנסים למערכת היחסים מרקע משפחתי שונה והם בעלי סגנונות תקשורת שונים, ניסיון חיים שונה וערכים תרבותיים שונים (Cahn, 1992). נוסף על כך, התדירות והאינטנסיביות של קשרי הגומלין בין בני הזוג, בפרט כאשר מדובר בנישואין ארוכי טווח, מספקות קרקע פורייה להתפתחות עימותים. הנחת יסוד מקובלת בתחום המודלים הפסיכולוגיים של נישואין היא כי אופיים של יחסי הזוגיות אינו נקבע באופן פשטני על-ידי קיומם של עימותים, כי אם על-ידי האופן שבו בני הזוג מתמודדים עם עימותים אלו (Cohan & Bradbury, 1994). ההתנהגויות הכרוכות בניסיון להפחית עימותים בזוגיות או ליישב אותם, מוגדרות בספרות כ"דפוסים ליישוב עימותים בזוגיות" (Kerig, 1996).

בחינה יסודית של חקר הנושא מגלה כי על בסיס העובדה שמרבית הגירושין מתרחשים בתחילת חיי הנישואין (Kurdek, 1993), הופנו מאמצי החוקרים בתחום להבנת השפעתם של דפוסים ליישוב העימותים על חיי הנישואין בקרב זוגות צעירים. ואכן, למעט מחקרים ספורים (Levenson, 2009; Carstensen, Gottman, & Levenson, 1995; Seider, Hirschberger, Nelson, & Levenson, 2009), בגוף הידע בנושא בולט היעדרם של מחקרים המתמקדים בסוגיית יישוב העימותים בזוגיות בתקופת הבגרות המאוחרת. תקופה זו מאופיינת במעברי חיים רבים, שהבולטים בהם הם פרישה מן העבודה, שלב "הקן המתרוקן", שבו הילדים הצעירים ביותר עוזבים את הבית, והידרדרות מצב הבריאות, שבעקבותיה מתפתחים מצבי חולי ותלות בסביבה ובבן הזוג (Bookwala, 2012). מעברים אלו עלולים לעורר עימותים בלתי פתורים בזוגיות, שהיו חבויים מן העין בתקופות מוקדמות יותר בחיי הנישואין, או עימותים חדשים, שהתפתחו בשל נסיבות החיים המיוחדות של תקופת חיים זו, וכדי ליישב אותם יש לאמץ דפוסים מותאמים. אופיו של דפוס ההתמודדות עם העימותים שבני הזוג מאמצים הוא רכיב חשוב בחיי הנישואין הקובע את איכותם. מטרתו העיקרית של מחקר זה היא לבחון באופן משווה את דפוסים ליישוב העימותים שגברים ונשים מאמצים בתקופת הבגרות המאוחרת, וכן לבחון את הקשר בין דפוסים אלו לבין הערכתם בנוגע לאופי יחסי הזוגיות.

דפוסים ליישוב עימותים בזוגיות: הגישה המושגית

חקר הדפוסים ליישוב עימותים בזוגיות הניב מיונים שונים. אחד הבולטים בתחום הידע בנושא הוא המיון של רחים ובנומה (Rahim & Bonoma, 1979) המבוסס על שני ממדים עיקריים: ממד הדאגה לעצמי וממד הדאגה לאחר. הממד הראשון מציין את המידה שבה האדם פועל לסיפוק צרכיו, ואילו הממד השני מסביר את המידה שבה האדם פועל לסיפוק צרכיו של בן זוגו. שילוב של שני הממדים הללו הפיק חמישה דפוסים שונים להתמודדות עם עימותים: אינטגרציה, דפוס המאופיין במידה רבה של דאגה הן לעצמי והן לבן הזוג; הימנעות, דפוס המאופיין במידה מעטה של דאגה הן לעצמי והן לבן הזוג; ויתור, דפוס המאופיין במידה מעטה של דאגה לעצמי ובמידה רבה של דאגה לבן הזוג תוך כדי ויתור חד-צדדי; פשרה, דפוס המאופיין בדאגה מאוזנת לעצמי ולבן הזוג תוך כדי ויתור הדדי; מאבק, דפוס המאופיין במידה רבה של דאגה לעצמי ובמידה מעטה של דאגה לבן הזוג. בקרב חוקרים מקובלת התפיסה כי דפוס המאבק הוא דפוס כוחני שבו בולט בו יסוד השליטה באחר, והוא מאופיין בתפיסה לוחמנית של מנצחים-מפסידים (Greeff & De Bruyne, 2000). לעומת זאת, דפוס האינטגרציה, הוויתור והפשרה נחשבים בקרב החוקרים לדפוסים מתונים יותר המנבאים הסתגלות בין בני הזוג (Hanzel & Segrin, 2009), ואילו דפוס ההימנעות, המתבטא בנסיגה ומונע מאי-רצונו של הפרט להתעמת עם בן זוגו, אינו מוביל ליישוב עימותים באופן ממש (Cahn, 1990). על סמך גישת תפקידי המגדר (Levant & Philpot, 2002), ההנחה בבסיס מחקר זה הייתה כי תהליך התברות לתפקידי מגדר יבוא לידי ביטוי בדפוסים שגברים ונשים מאמצים כדי ליישב עימותים בזוגיות, בפרט כאשר מדובר בכני זוג מבוגרים שעברו את התהליך לפני כמה עשורים.

הבדלים בין גברים לבין נשים בדפוסים ליישוב עימותים בזוגיות

מחקרים הראו כי בתקופת הבגרות המאוחרת מרבית האנשים מעריכים את נישואיהם כמאושרים עד מאושרים מאוד (לסיכום ראו Mitchell, 2016). בתקופת חיים זו חלה ירידה באפקטים השליליים של קשרי הגומלין בזוגיות ומסתמנת עלייה באפקטים החיוביים שלהם (Brubaker, 1990; Levenson, Carstensen, & Gottman, 1993). ואולם, כמו בתקופות חיים אחרות, גם בתקופה זו מתקיימים בין בני הזוג עימותים המחייבים אותם לאמץ דפוסים שונים כדי ליישבם (Carstensen et al., 1995). בהקשר זה עולה השאלה אם ההבדלים שנמצאו בין גברים לבין נשים באופן שבו הם מיישבים עימותים אלו, מתקיימים גם בתקופת הבגרות המאוחרת.

מחקרים הבוחנים הבדלים בין גברים לבין נשים בדפוסים ליישוב העימותים בתחילת מעגל החיים ובהקשרים חברתיים שונים, הציגו תמונה לא עקיבה של ממצאים. חלק מן המחקרים שעסקו בשדה העבודה הראו כי נשים בוחרות דפוסים סתגלניים יחסית (accommodating strategies) (Greeff & De Bruyne, 2000; McKenry, Serovich).

(Mason, & Mosack, 2006), ואילו גברים מאמצים דפוסים המתאפיינים בעימות (confrontational strategies) (Rosenthal & Hautaluoma, 1988), בתחרותיות (avoiding strategies) (Rubin & Brown, 1975) ובהימנעות (competitive strategies) (Greeff & De Bruyne, 2000). הבדלים אלו בין המינים מיוחסים להנחה כי גברים ונשים מנסים להתאים את עצמם למוסכמות המקובלות של התנהגות הולמת של כל אחד מן המינים.

המחקרים שהתמקדו בבחינת ההבדלים בין גברים לבין נשותיהם, מעלים כי בעת הניסיון ליישב עימותים בזוגיות נשים מתאפיינות בהבעתיות ואילו גברים מתאפיינים באינסטרומנטליות (Baucom, Notarius, Burnett, & Haefner, 1990). השימוש בדפוסים בעלי אופי הבעתי בקרב הנשים נועד להשיג אינטימיות בזוגיות כדי למזער את עוצמת העימות כאמצעי ליישב אותו. בקרב הגברים, לעומת זאת, הגישה האינסטרומנטלית נועדה לפתור באופן ממשי את מקור העימות. באשר לאימוץ דפוס ההימנעות, בדומה למחקרים שבחנו הבדלים בין גברים לבין נשים בהקשרים חברתיים נרחבים, גם בנוגע לחיי הזוגיות עולה כי גברים נוטים לאמץ דפוס זה ליישוב עימותים בזוגיות יותר מנשים (Christen & Heavey, 1990; Gottman & Krokoff, 1989). ממצא זה מיוחס להרדה החברתית הרפה יותר שגברים נוטים לחוש בנסיבות חברתיות, ועקב כך לנטייתם לסגת מעימות עם בת זוגם.

דפוסים ליישוב עימותים ואופי יחסי הזוגיות

בשל חשיבותה של הדרך שבה בני זוג פותרים עימותים בזוגיות לאורך שנים, השתמשו החוקרים בשיטות מחקר שונות כדי לחקור את הקשר בין דפוסים ליישוב העימותים בזוגיות לבין אופי יחסי הזוגיות. למשל, נמצא כי אימוץ דפוס ההימנעות עלול להוביל למתח לא פתור בין בני הזוג, והשפעתו על מערכת היחסים היא לעתים הרסנית (Gottman, 1994). לעומת ממצאים אלו, מחקרים אחרים מצביעים על קשר חיובי בין השימוש בדפוסים מתונים ליישוב עימותים, כגון הסכמה, פשרה ושימוש בחוש הומור, לבין הסתגלות לחיי הנישואין (Leggett, Roberts-Pittman, Byczek, & Morse, 2012) ועל קשר שלילי בין השימוש בדפוסים, כגון שליטה ומאבק, לבין הסתגלות לחיי הנישואין (קוליק וחבושה-מורנגשטרן, 2009). על אף מגוון השיטות ששימשו את החוקרים להערכתם של יישוב עימותים בזוגיות, כגון תצפיות (Gottman, 1994; Heavey, Layne, & Christensen, 1993) או דיווח עצמי (Dong & LiYian, 2007), ממצאים אלו שמרו על עקיבות במחקרים שונים.

בהקשר זה עולה השאלה אם קיים הבדל בקשר שבין שימוש בדפוסים השונים ליישוב עימותים בקרב הגברים לעומת נשותיהם לבין הערכתם בנוגע לנישואיהם. על בסיס כמה גישות תאורטיות ניתן לצפות להבדלים בין המינים בקשרים אלו. למשל,

גישות פמיניסטיות שונות מדגישות את חשיבות היחסים הבין-אישיים בחייהן של נשים ורואות בהם יסוד חיוני להתפתחותן (Gilligan, 1982; Jordan, Kaplan, Miller, Stiver, & Surrey, 1991). חשיבות היחסים הבין-אישיים בעולמן של הנשים עולה בשל מרכזיותם בהגדרת תפקיד האישה, שכן ברוב התרבויות הנשים הן שנוטות לשמר את היחסים החברתיים והן שמעניקות תמיכה לאחר ומכילות את רגשותיו (Miller, 1976). זאת ועוד, באקאן (Bakan, 1966) טען כי גישתם של גברים לתהליכים בין-אישיים היא אינסטרומנטלית ומכוונת מטרה (agency), ואילו הנשים נוטות להדגיש את התהליך הבין-אישי ולפעול בשיתוף להשגת מטרות (communion). מעצם טבעה של הגישה המנוגדת של שני המינים ליישוב העימותים בזוגיות, נראה כי גברים נוטים להתמקד ביישוב העימות באופן ממשי, ואילו נשים מתמקדות יותר בתהליך שבאמצעותו מושג לכסוף הפתרון. בשל עובדה זו אפשר לשער כי הקשר בין אופיים של דפוסים יישוב העימותים (דפוסים קשים או מתונים) לבין הערכת יחסי הזוגיות יהיה חזק יותר בקרב הנשים מאשר בקרב בני זוגן.

ממדים חיוביים וממדים שליליים ביחסי הזוגיות

אפשר לתאר את יחסי הזוגיות כאינטראקציה אינטנסיבית המאופיינת בשני ממדים ניצבים זה לזה (אורתוגונליים) (Gilford & Bengtson, 1979): ממד האינטראקציה החיובית הקשור לרגשות הנאה וצמיחה בזוגיות, וממד האינטראקציה השלילית הקשור לרגשות מעיקים בזוגיות. מחקר זה התמקד בחקר הקשר בין השימוש בדפוסים ליישוב עימותים ביחסי הזוגיות (של המשתתף ושל בן זוגו) לבין אופיים של יחסי הזוגיות בממדים חיוביים ובממדים שליליים.

ממדים חיוביים ביחסי הזוגיות

הממדים החיוביים ביחסי הזוגיות הם איכות חיי הנישואין ואמון בבן הזוג. איכות חיי הנישואין: ספנייר (Spanier, 1976) הגדיר את איכות חיי הנישואין כתהליך מתמשך בעל מדדי איכות, היכול להיבחן בכל נקודת זמן ולנוע מאיכות גבוהה לאיכות נמוכה. בחקר איכות חיי הנישואין מקובל לזהות כמה רכיבים עיקריים: סיפוק בזוגיות – רכיב הבוחן את מידת האושר ביחסי הזוגיות (Amato, Johnson, Booth, & Rogers, 2003); יחסי חיבה וגילוי אמפתיה מצד בן הזוג – רכיב הבוחן את מידת ההבנה של בן הזוג כשותף וכחבר (Kamp-Dush, Cohan, & Amato, 2003); תקשורת בין בני הזוג – רכיב הבוחן את תדירות השיחות עם בן הזוג ואת רמת החשיפה העצמית; סוג קשרי הגומלין (Anderson, Russell, & Schumm, 1983) – רכיב הבוחן את הרמה הכללית של ההסכמה ואת תדירות המריבות החמורות בין בני הזוג וכן את השאלה אם קיימת ביניהם אלימות פיזית (Booth, Johnson, White, & Edwards, 1984).

אמון בבן הזוג: הגדרת מושג האמון בבן הזוג נשענת על הגדרות רחבות יותר של אמון בין בני אדם המקיימים ביניהם קשרי גומלין מסוגים שונים. סקנזוני (Scanzoni, 1979), לדוגמה, הגדיר אמון כתחושת ביטחון של הפרט בכך שהשותף לקשרי הגומלין יענה על צרכיו. בהתייחסם לאמון בין בני זוג הגדירו רמפל ועמיתיו (Rempel, Holmes, & Zanna, 1985) את המושג אמון בצורה מורכבת יותר והצביעו על שלושה יסודות: יסוד הציפיפות (predictability), המדגיש את העקיבות ואת היציבות בהתנהגותיו של בן הזוג המאפשרות לאדם לחזות התנהגויות אלו; יסוד המהימנות (dependability), המבטא תכונות כגון כנות ומהימנות, המאפשרות לאדם לסמוך על בן הזוג; יסוד האמונה (faith), המתבטא אצל הפרט בתחושות של ביטחון בקשר ובכך שהוא בטוח שבן זוגו יפעל בעת הצורך לטובתו המְרֵבית. נמצא כי אנשים שהם חסרי אמון בבני זוגם, נוטים לפרש באופן שלילי טווח רחב של התנהגויות בן הזוג ולהיפגע בקשרים בין-אישיים, ציפיותיהם מכן זוגם נמוכות והם מגלים חשדנות בכל הקשור להתנהגותו (Holmes, 1991). אנשים שרמת האמון שלהם בבן זוגם נמוכה, מגלים התנהגות בעלת אופי של הימנעות במערכת היחסים (Rempel, 1987). במחקר שנערך בישראל בקרב בני זוג מכורים לסמים, מצאה אלטוס (2004) קשר בין רמת האמון בבן הזוג לבין איכות חיי הנישואין.

ממדים שליליים ביחסי הזוגיות

הממדים השליליים ביחסי הזוגיות הם שחיקה נפשית בחיי הנישואין ועיסוק במחשבות על פרידה מכן הזוג.

שחיקה נפשית בחיי הנישואין: שחיקה נפשית (burnout) היא חוויה סובייקטיבית של תשישות פיזית, רגשית ושכלית (Maslach, Schaufell, & Leifer, 2001). הסברה הרווחת בקרב החוקרים בתחום היא כי שחיקה נפשית נגרמת בשל אובדן אנרגיות הנובע מלחצים יום-יומיים זעירים וטורדניים, ולא מאירועי חיים קריטיים. אף שראשיתו של חקר השחיקה הנפשית הייתה בתחום העבודה (ראו סקירה אצל Pines, 1993), הוא הורחב במרוצת השנים גם לתחום הנישואין לאורך מעגל חיי הזוגיות (Aryee, 2003; Pines & Nunes, 1993), אך עסק פחות בתקופת הבגרות המאוחרת (עם זאת, ראו, למשל, Kulik, 2001). אינטנסיביות היחסים, המאפיינת את חיי היום-יום בקרב זוגות נשואים, השגרה וניגודי האינטרסים בין בני הזוג מהווים קרקע פורייה לצמיחתה של מערכת לחצים העלולה להביא להתפתחותה של תחושת שחיקה בנישואין. קוליק (Kulik, 2001), לדוגמה, מצאה בקרב זוגות בתקופת הבגרות המאוחרת כי העדר שוויון ביחסי הכוח בזוגיות, המתבטא בחלוקת הנטל בעבודות הבית ובקבלת ההחלטות, קשור לתחושה של שחיקה נפשית בנישואין.

מחשבות על פרידה: יש הרואים במחשבות על פרידה מכן הזוג שלב מקדים המוביל לגירושין (למשל, Miller, 1977), ויש הרואים בהן יסוד בפני עצמו הנבדל מן הנטייה להתגרש, יסוד הקיים במידה זו או אחרת אצל מרבית הזוגות בשלב כלשהו של הנישואין

(Bodenmann, Charvoz, Cina, & Widmer, 2001). בקרב זוגות רבים המרבים לחשוב על פרידה, היא אינה ניתנת למימוש בשל אילוצים אישיים או חברתיים, וכך המחשבה על גירושין שכיחה במידה ניכרת לעומת הפעילות למימושם. אחד המחקרים היחידים שבדק מחשבות על פרידה לאורך מעגל החיים הוא מחקרם של בות ונויט (Booth & White, 1980). החוקרים מצאו כי זוגות מרבים לחשוב על פרידה ב־10 השנים הראשונות לנישואין, אולם ב־20 השנים שלאחר מכן מסתמנת ירידה בנטייה זו. לאחר 30 שנות נישואין אף חלה ירידה של ממש במחשבות אלו, אם כי הן קיימות גם בתקופת חיים זו. בין שהמחשבות על פרידה מבין הזוג קשורות לגירושין ובין שאינן קשורות לכך, מחשבות אלו מעידות על אי־נחת מן הנישואין ועל כן הן מבטאות ממד שלילי של יחסי הזוגיות.

ייחוד המחקר, המטרות וההשערות

מחקר זה ייחודי משלושה היבטים: אופי המדגם, ריבוי הממדים לחקר יחסי הנישואין וההתמקדות בתקופת הבגרות המאוחרת. המדגם מורכב מזוגות של נשים ובני זוג, לעומת מרבית המחקרים שעסקו בסוגיה זו והתבססו על מדגמים של נשים וגברים שאין ביניהם יחסי זוגיות. מאחר שהמדגם כלל זוגות נשואים, אימצנו לשם ניתוח הנתונים את מודל התלות ההדדית בין המשתתף ובן זוגו, מודל הדיאדות APIM (Actor-Partner Interdependence Model) של קוק וקני (Cook & Kenny, 2005). באמצעות מודל זה ניתן לבחון את תרומתם של דפוסי יישוב העימותים שהפרט מאמץ להסבר הערכתו בנוגע ליחסי הנישואין על ממדיהם החיוביים והשליליים, ובו־זמן אפשר לבחון באמצעותו את ההשפעה של השימוש בדפוסי יישוב העימותים על־ידי אחד מבני הזוג על הערכתו של בן הזוג האחר בנוגע ליחסי הזוגיות. בחינה זו מתבססת על גישת המערכת המשפחתית (Minuchin, 1974), שלפיה מתקיימים יחסי תלות בין חברי תת־המערכת הזוגית, כך שלדפוסי יישוב העימותים בזוגיות של אחד מבני הזוג יש קשר להערכת בן הזוג האחר בנוגע ליחסי הזוגיות בממדים החיוביים ובממדים השליליים של חיי הנישואין (Hanzel & Segrin, 2009). היבט ייחודי נוסף הוא ריבוי הממדים שעל־פיהם נבחנו יחסי הנישואין. אופיים של יחסי הזוגיות במחקר זה נבחן באמצעות ריבוי ממדים המציגים את פניו הרבות של קשר זה – הן החיוביים והן השליליים. ההיבט הייחודי השלישי הוא ההתמקדות בתקופת הבגרות המאוחרת, האמורה להשלים חסר בגוף הידע של יישוב עימותים בקרב זוגות בנישואין ארוכי טווח, שכן ממוצע תקופת הנישואין במחקר זה עולה על 30 שנה.

אם כך, מטרתו העיקרית של המחקר הייתה לבחון את תרומתם הייחודית של הדפוסים ליישוב העימותים שכל אחד מבני הזוג מאמץ ואת תרומתם של הדפוסים שבין הזוג האחר מאמץ להסבר הערכת המאפיינים החיוביים והשליליים של יחסי הזוגיות.

- ממטרה כללית זו גזרנו השערות המתבססות על הרקע התאורטי והאמפירי שהוצג, ואלו הן:
1. גברים ייטו יותר מנשים להשתמש בדפוסים קשים (מאבק, הימנעות), ואילו נשים ייטו יותר מגברים להשתמש בדפוסים מתונים (ויתור, פשרה, אינטגרציה).
 2. יימצא קשר חיובי בין השימוש בדפוסים מתונים ליישוב עימותים בזוגיות בקרב אחד מבני הזוג (הגבר או האישה) לבין הערכתו בנוגע לממדים החיוביים של יחסי הזוגיות; יימצא קשר שלילי בין השימוש בדפוסים אלו לבין הערכתו בנוגע לממדים השליליים של יחסי הזוגיות. קשרים אלו יהיו חזקים יותר בקרב נשים מאשר בקרב בני זוגן.
 3. יימצא קשר שלילי בין השימוש בדפוסים קשים ליישוב עימותים בזוגיות בקרב אחד מבני הזוג (הגבר או האישה) לבין הערכתו בנוגע לממדים החיוביים של יחסי הזוגיות; יימצא קשר חיובי בין השימוש בדפוסים אלו לבין הערכתו בנוגע לממדים השליליים של יחסי הזוגיות. קשר זה יהיה חזק יותר בקרב נשים מאשר בקרב בני זוגן.
 4. יימצא קשר חיובי בין דפוסים מתונים ליישוב עימותים בזוגיות שאחד מבני הזוג מאמץ (הגבר או האישה) לבין הערכת בן זוגו בנוגע ליחסי הזוגיות בממדים חיוביים; יימצא קשר שלילי בין דפוסים אלו לבין הערכת בן הזוג בנוגע ליחסי הזוגיות בממדים שליליים.
 5. יימצא קשר שלילי בין דפוסים קשים ליישוב עימותים בזוגיות שאחד מבני הזוג מאמץ (הגבר או האישה) לבין הערכת בן זוגו בנוגע ליחסי הזוגיות בממדים חיוביים; יימצא קשר חיובי בין דפוסים אלו לבין הערכת בן הזוג בנוגע ליחסי הזוגיות בממדים שליליים.

שיטה

המדגם

במדגם השתתפו 152 גברים ונשים (שהם 76 זוגות). גילם הממוצע של הגברים היה 67.69 (SD = 8.02), וגילן הממוצע של הנשים היה 65.07 (SD = 7.02). התפלגות רמת ההשכלה של הגברים והנשים הייתה דומה למדי: 14.5% מן הגברים ו-14.3% מן הנשים היו בעלי השכלה תיכונית חלקית, 8.7% מן הגברים ו-14.3% מן הנשים היו בעלי השכלה תיכונית מלאה, 27.6% מן הגברים ו-17.1% מן הנשים היו בעלי השכלה על־תיכונית שאינה אקדמית ו-49.2% מן הגברים ו-54.3% מן הנשים היו בעלי השכלה אקדמית. סטטוס התעסוקה של הגברים (60.6% מהם עבדו) היה שונה מזה של הנשים (48.6% מהן עבדו) בעת ביצוע המחקר. באשר לארץ הלידה, 49.7% מן הגברים ו-58.5% מן הנשים היו ילידי ישראל, 31.7% מן הגברים ו-28.6% מן הנשים

היו ילידי אירופה ו-18.6% מן הגברים ו-12.9% מן הנשים היו ילידי אסיה או אפריקה. באשר למקום המגורים, 57.1% מן הזוגות התגוררו בערים ו-42.9% התגוררו ביישובים שאינם עירוניים. ממוצע משך הנישואין היה 35.2 שנים ($SD = 3.7$), ומספר הילדים הממוצע היה 3.00 ($SD = 0.77$). כמו כן, עבור 98.6% מן הגברים ו-90.8% מן הנשים היו אלו נישואיהם הראשונים.

כלי המחקר

כלי המחקר נכתבו בשני נוסחים, נוסח לגברים ונוסח לנשים. לצורך עריכת העיבודים הסטטיסטיים נבנה משתנה דיכוטומי המציין את המין וערכיו הם: גבר - 0, אישה - 1. דפוסים ליישוב עימותים בזוגיות: המשתנה הוערך באמצעות שאלון לדיווח עצמי ובו 28 פריטים המתארים דפוסים ליישוב עימותים בין-אישיים בחיי הזוגיות. השאלון פותח בידי רחים (Rahim, 1983) ונועד במקור לבדוק דפוסים ליישוב עימותים בעבודה. בהמשך מצאו ריצ'רדסון ועמיתיו (Richardson, Pilkington, & Utley, 1988) כי השאלון (בהתאמות מסוימות לנושא הנחקר) יעיל בסיווג דפוסים ליישוב עימותים גם ביחסים בין-אישיים אחרים (Sharir, 1996). בישראל השתמשו כמה חוקרים בשאלון זה כדי להעריך דפוסים ליישוב עימותים בזוגיות (אלטוס, 2004; קוליק וחבושה-מורגנשטרן, 2009). פריטי השאלון מתכנסים להמישה גורמים, שכל אחד מהם מבטא דפוס אחר של יישוב עימותים בזוגיות: אינטגרציה (לדוגמה, "אשתדל לברר את הנושא עם בן/בת זוגי כדי למצוא רעיון שיהיה מקובל על שנינו"); הימנעות (לדוגמה, "אשתדל להימנע מהתנגשות עם בן/בת זוגי ולשמור את בעיותי עמו/עמה לעצמי"); ויתור (לדוגמה, "אני בדרך כלל מאמץ/מאמצת את ההצעות של בן/בת זוגי"); מאבק (לדוגמה, "לפעמים אני מנסה להשתמש בכוח שיש בידי על מנת לנצח את בן/בת זוגי במצב של קונפליקט"); פשרה (לדוגמה, "אני משתדל/ת למצוא שביל ביניים על מנת להימנע ממבוי סתום"). המשתתפים התבקשו לציין באיזו מידה כל היגד משקף את סגנונם בסולם של 5 דרגות, מ-1 (כלל לא) עד 5 (במידה רבה מאוד). לצורך הערכת המהימנות הפנימית של חמשת הדפוסים במחקר זה חושבה אלפא של קרונבך ($Cronbach\ alpha$), ואלו ערכי המקדמים: אינטגרציה - $\alpha = .88$; הימנעות - $\alpha = .84$; ויתור - $\alpha = .79$; מאבק - $\alpha = .83$; פשרה - $\alpha = .70$. לכל דפוס הופק ציון אחד באמצעות חישוב ממוצע הפריטים שבו. ערכי הציון הם מ-1 עד 5. ככל שהציון גבוה יותר, המשמעות היא כי בעת הניסיון ליישב עימותים בזוגיות המשתתף נוטה יותר לאמץ את הדפוס שההיגד המסוים משקף.

איכות חיי הנישואין: המשתנה הוערך באמצעות שאלון לאיכות חיי הנישואין (IMQS (Israeli Marital Quality Scale), שתורגם לעברית ועובד בידי לביא (1995) מן הנוסח המקוצר של סולם איכות חיי הנישואין האמריקני ENRICH (Fowers & Olson, 1993).

בשאלון 10 פריטים הבודקים את מידת שביעות הרצון, את ההסכמה ואת ההתאמה בין בני הזוג בממדים שבסקירה נרחבת של הספרות הקלינית נמצאו משמעותיים להערכת איכותם של יחסי הזוגיות (לסיכום ראו Fournier & Olson, 1986), למשל: "הסכמה על הוצאות כספיות וניהול העניינים הכלכליים של המשפחה". במחקרים נמצא שהכלי מבחין בין אוכלוסיות קליניות לבין אוכלוסיות שאינן קליניות (לביא, 1995; Fournier & Olson, 1986). משתפיי המחקר התבקשו לציין באיזו מידה כל היגד משקף את תחושתם בנוגע לנישואין בסולם של 5 דרגות, מ-1 (כלל לא) עד 5 (במידה רבה). מהימנות השאלון שחושבה במחקר זה על-ידי אלפא של קרונבך הייתה גבוהה ($\alpha = .88$). לשאלון הופק ציון אחד באמצעות חישוב ממוצע הפריטים שבו, וערכיו היו מ-1 עד 5. ככל שהציון גבוה יותר, כך איכות חיי הנישואין מוערכת כגבוהה יותר.

אמון בבן הזוג: רמת האמון בבן הזוג הוערכה באמצעות שאלון האמון שפיתחו רמפל ועמיתיו (Rempel et al., 1985). השאלון המקורי כלל 26 פריטים ונועד להעריך את רמת האמון ביחסים בין-אישיים. אלטוס (2004) השתמשה בגרסה מתורגמת ומקוצרת של השאלון, שכללה 12 פריטים, ובה נעשה שימוש גם במחקר זה. השאלון מעריך שלושה היבטים של אמון בין בני זוג: ציפיות (לדוגמה, "בן/בת זוגי מתנהג/ת באופן עקבי"); מהימנות (לדוגמה, "אני יכול/ה לסמוך על בן/בת זוגי שי/תקיים הבטחות שהבטיח/ה לי"); אמונה (לדוגמה, "אני יודע שבן/בת זוגי י/תהיה מוכן/נה לתת לי כוח ותמיכה"). המשתתפים התבקשו לציין באיזו מידה כל היגד משקף את תפיסתם בסולם של 5 דרגות, מ-1 (כלל לא) עד 5 (במידה רבה). מהימנות השאלון שחושבה על-ידי אלפא של קרונבך הייתה גבוהה ($\alpha = .90$). לשאלון הופק ציון אחד באמצעות חישוב ממוצע הפריטים שבו, וערכיו היו מ-1 עד 5. ככל שהציון גבוה יותר, כך רמת האמון בבן הזוג גבוהה יותר.

שחיקה נפשית בנישואין: שאלון זה פותח על-ידי מלאך-פיינס (1995), והוא מורכב מ-21 פריטים המייצגים את שלושת רכיבי השחיקה הנפשית: הרכיב הפיזי, הרכיב השכלי והרכיב הרגשי. משתפיי המחקר התבקשו לציין באיזו תדירות הם חווים בחיי הנישואין תחושות כגון עייפות ומלכוד. התשובות ניתנו בסולם של 7 דרגות, מ-1 (לעולם לא) עד 7 (לעתים קרובות). מהימנות השאלון, כפי שדיווחה עליה מלאך-פיינס (שם) בשיטת המבחן החוזר, הייתה $\alpha = .89$ לאחר חודש, $\alpha = .76$ לאחר חודשיים ו- $\alpha = .66$ לאחר ארבעה חודשים. מהימנות השאלון שחושבה במחקר זה על-ידי אלפא של קרונבך הייתה גבוהה ($\alpha = .90$). לשאלון הופק ציון אחד באמצעות חישוב ממוצע הפריטים שבו, וערכיו היו מ-1 עד 7. ככל שהציון גבוה יותר, המשמעות היא שהשחיקה בנישואין רבה יותר.

מחשבות על פרידה: המשתנה הוערך באמצעות שאלה אחת: "ציין באיזו תדירות, במהלך נישואיך עלתה בדעתך המחשבה להתגרש?". סולם התשובות היה של 6 דרגות, מ-1 (אף פעם לא) עד 6 (לעתים קרובות מאוד).

איסוף הנתונים

נתוני המחקר נאספו במפגשים חברתיים שנועדו לזוגות בתקופת הבגרות המאוחרת. המפגשים התקיימו בבתי פרטיים או במרכזים קהילתיים ברחבי הארץ, ביישובים עירוניים וביישובים בעלי אופי קהילתי. המחקר קיבל אישור מוועדת האתיקה של המוסד האקדמי שהוא התבצע בו.

השאלונים חולקו למשתתפים בתחילת המפגש. למשתתפים נאמר שאם ירגישו מצוקה כלשהי בעת מתן התשובות, הם רשאים להפסיק את מילוי השאלון. בעת מילוי השאלונים הקפדנו שכל אחד מבני הזוג ימלא את השאלון בעצמו ללא התערבות כלשהי של בן זוגו. כל השאלונים נאספו על-ידי החוקרים מיד בתום מילויים במקום המפגש. על מנת לאחד את השאלונים ליחידה הזוגית הם מוספרו, וכל זוג קיבל אותו מספר. מילוי השאלון ארך כ-15 דקות. במקרים שרק אחד מבני הזוג ענה על השאלון ובן הזוג האחר סירב להשתתף במחקר, גם השאלון המלא לא הוכנס למחקר. שיעור השאלונים המלאים שנכללו במחקר היה כ-80%.

ממצאים

לצורך השלמת נתונים חסרים נעשה שימוש בתסוגה (רגרסיה) סטוכסטית (Enders, 2010). שיטת התסוגה הסטוכסטית מחשבת קו תסוגה לינארי ומייצרת ערכים אקראיים סביבו כתחליף לערכים החסרים.

הבדלים בין נשים לבין בני זוגן בדפוסים ליישוב עימותים בזוגיות

לפי השערה 1, גברים ייטו יותר מנשים להשתמש בדפוסים קשים (מאבק, הימנעות), ואילו נשים ייטו יותר מגברים להשתמש בדפוסים מתונים (ויתור, פשרה, אינטגרציה). כדי לבחון אם יש הבדלים בין נשים לבין בני זוגן בדפוסים ליישוב העימותים בזוגיות בוצע ניתוח שונות דו-כיווני (דפוס ליישוב העימותים \times מין) עם מדידות חוזרות. דפוסים ליישוב העימותים בזוגיות הוכנסו לניתוח פעם עבור בן הזוג ופעם עבור בת הזוג. בניתוח זה נמצא אפקט עיקרי למשתנה המין, $F(1, 75) = 11.30, p = .001, \eta_p^2 = .13$, ולדפוס ליישוב העימותים, $F(4, 300) = 194.13, p < .001, \eta_p^2 = .72$. על מנת למצוא את מקור ההבדלים בשימוש בדפוסים השונים ליישוב העימותים נערך מבחן בונפרוני (Bonferroni). לוח 1 מציג ממוצעים, סטיות תקן ואת תוצאות מבחן בונפרוני לבדיקת מקורות ההבדל במידת השימוש בדפוסים ליישוב עימותים בזוגיות.

לוח 1: ממוצעים, סטיות תקן ותוצאות מבחן בונפרוני לבדיקת מקורות ההבדל במידת השימוש בדפוסים ליישוב עימותים בזוגות

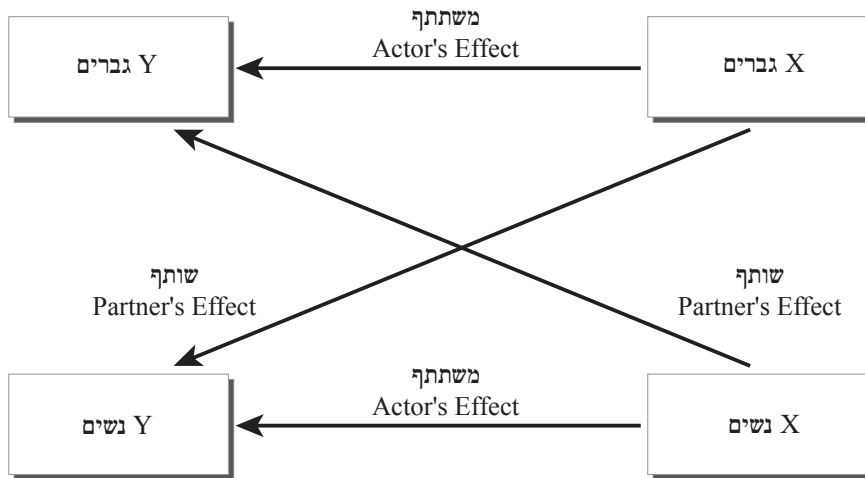
סך הכול	נשים		גברים		דפוסים ליישוב עימותים	
	SD	M	SD	M		
0.49	4.39 ^e	0.56	4.35 ^d _a	0.42	4.43 ^c _a	אינטגרציה
0.56	4.08 ^d	0.59	3.90 ^c _b	0.46	4.27 ^c _a	פשרה
0.62	3.65 ^c	0.66	3.47 ^b _a	0.52	3.83 ^b _b	ויתור
0.89	3.47 ^b	0.99	3.23 ^b _a	0.70	3.71 ^b _b	הימנעות
0.86	2.50 ^a	0.95	2.63 ^a _a	0.75	2.37 ^a _a	מאבק

הערה: דירוג ממוצעי השימוש בדפוסים שונים ליישוב קונפליקטים נעשה בעזרת אותיות לטיניות. האות הראשונה באלפבית "a" עבור הממוצע הנמוך יותר וכן הלאה. שוני באותיות הקטנות העיליות (superscript) בין שורות הלוח מייצג הבדלים מובהקים סטטיסטית במידת השימוש בדפוסים ליישוב עימותים בזוגות, לאורך העמודה, בקרב גברים, בקרב נשים ובקרב כלל המשתתפים. זהות באותיות מייצג העדר הבדל מובהק. שוני באותיות הקטנות התחתיות (subscript) מייצג הבדלים מובהקים סטטיסטית בין גברים לבין נשותיהם בכל דפוס. אותיות תחתיות זהות מייצגות העדר הבדל מובהק. מובהקות ההבדלים על בסיס מבחן ניתוח המשך בין זוגות עם תיקון בונפרוני על פי קריטריון המובהקות $p \leq .05$.

מלוח 1 (ראו העמודה השמאלית, סך הכול) עולה כי יש הבדלים מובהקים סטטיסטית בין כל הדפוסים ליישוב עימותים לבין כל אחד מן הדפוסים האחרים. כפי שעולה מן הלוח, הדפוס השכיח ביותר הוא דפוס האינטגרציה, ובסדר יורד אחריו – פשרה, ויתור, הימנעות ומאבק. נוסף על האפקט המובהק סטטיסטית שנמצא לדפוס יישוב העימותים, נמצאה אינטראקציה מובהקת של דפוס יישוב העימותים עם משתנה המין: $F(4, 300) = 10.35, p < .001, \eta_p^2 = .12$. בבדיקת מקורות האינטראקציה במבחן בונפרוני לא נמצאו הבדלים בקרב גברים במידת השימוש בין דפוס האינטגרציה לבין דפוס הפשרה, ולא נמצאו הבדלים במידת השימוש בין דפוס הויתור לבין דפוס ההימנעות. לעומת זאת, בקרב נשים לא נמצאו הבדלים במידת השימוש בין דפוס הויתור וההימנעות. בהשוואה בין שני בני הזוג במידת השימוש בכל אחד מן הדפוסים ליישוב עימותים בזוגות נמצא אפוא כי גברים נוטים לאמץ את דפוס הפשרה, הויתור וההימנעות יותר מנשותיהם, אך לא נמצאו הבדלים בשימוש בדפוסים המאבק והאינטגרציה.

ניתוח מודל התלות ההדדית בין המשתתף לבין שותפו: הסבר כללי

כדי לבדוק את ההשערות המתייחסות לקשרים שבין הדפוסים ליישוב עימותים בזוגות לבין הממדים החיוביים (איכות חיי הנישואין ואמון בין הזוג) והשליליים (שחיקה בחיי הנישואין ומחשבות על פרידה) ביחסי הזוגות, יש להתייחס לכך שמשותפי המחקר הם

תרשים 1: מודל המחקר

בני זוג, ועל כן תיתכן תלות בין תשובותיהם בשאלוני המחקר. בעת עיבוד הנתונים אימצנו אפוא את המודל של קוק וקני (Cook & Kenny, 2005), מודל התלות ההדדית בין משתתף לבין שותף - APIM (Actor-Partner Interdependence Model). באמצעות מודל זה ניתן לבחון מגוון קשרים בין המשתנים הבלתי תלויים לבין משתני התוצאה בקרב המשתתפים, וכן קשרים בין המשתנים הבלתי תלויים אצל אחד מבני הזוג לבין משתני התוצאה אצל בן הזוג האחר. ניתוח זה מאפשר לבחון את הקשרים בין המשתנים השונים ולהפחית בתוך כך את הקשר הדיאדי הפנימי. תרשים 1 מציג מודל קונספטואלי של תלות הדדית בין המשתתף לבין שותפו.

במודל הדיאדי המתואר בתרשים 1, תשובותיו של כל אחד מבני הזוג המשתתפים מהוות תצפית ברמה 1, רמת המדידה, וכל זוג מהווה תצפית ברמה 2, רמת הדיאדה. כל משתנה ברמה 1 נמדד פעמיים: פעם עבור בן הזוג ופעם עבור בת הזוג, ואילו כל משתנה ברמה 2 נמדד פעם אחת, ברמת הדיאדה. במחקר זה נמדד מודל הדיאדות מול ארבעה משתנים תלויים המאפיינים את יחסי הזוגיות: איכות חיי הנישואין, אמון בבן הזוג, שחיקה בנישואין ומחשבות על פרידה.

במטרה להסביר כל אחד מן המשתנים התלויים נאמדים בו-בזמן אפקט המשתנה של המשתתף על משתנה התוצאה שלו עצמו (actor effect - להלן אפקט משתתף) ועל משתנה התוצאה של בן הזוג (partner effect - להלן אפקט שותף). התוצאות עבור ארבעת המשתנים התלויים יוצגו בהמשך בלוח 4.

מודל התלות ההדדית בין המשתתף לבין שותפו נבדק באמצעות טקסונומיה של שלושה מודלים (Singer & Willett, 2003): המודל הלא מותנה, מודל האפקטים העיקריים ומודל האינטראקציות.

במודל 1, המודל הלא מותנה, מוצגת השתנות התצפיות סביב הערך הממוצע של המשתנה התלוי בלא תלות במשתנים מסבירים. מודל זה מכונה "מודל לא מותנה", משום שאינו מותנה בהסברים הנובעים ממשתנים אחרים. המודל מאפשר לחלק את השונות ברמת התצפיות וברמת הדיאדות. מדד ה-ICC (Intra-Class Correlation), שיוצג בהמשך בשורות התחתונות של לוח 4, מבטא את שיעור ההסבר הפוטנציאלי שמקורו בשונות שבין הדיאדות.

במודל 2, מודל האפקטים העיקריים, נוספו משתנים בלתי תלויים: מין, וחמשת הדפוסים ליישוב עימותים בזוגיות של המשתתף ושל בן הזוג.

במודל 3, מודל האינטראקציות, נוספו אינטראקציות של משתנה המין עם חמשת הדפוסים ליישוב עימותים בזוגיות של המשתתף ושל בן הזוג (מודל זה לא יוצג בהמשך בלוח 4 בשל תרומתו השולית להסבר השונות במשתני התוצאה, אך האינטראקציות שתורמתן להסבר כל אחד מממדי יחסי הזוגיות שנמצאו מובהקות סטטיסטית, יוצגו בתרשימים א2-א2).

כניתוח מקדים לבחינת מודל התלות ההדדית בין המשתתף לבין שותפו בחנו באמצעות מתאמי פירסון את הקשר בין חמשת הדפוסים ליישוב עימותים בקרב כל אחד מבני הזוג (המשתתף) לבין הערכתו בנוגע ליחסי הזוגיות. כמו כן בחנו את הקשר בין חמשת הדפוסים ליישוב עימותים בקרב בן הזוג האחר (השותף) לבין הערכת המשתתף בנוגע ליחסי הזוגיות.

בחינת הקשר בין הדפוסים ליישוב עימותים בזוגיות לבין הממדים של יחסי הזוגיות

לפי השערה 2, יימצא קשר חיובי בין השימוש בדפוסים מתונים ליישוב עימותים בזוגיות בקרב אחד מבני הזוג לבין הערכתו בנוגע לממדים החיוביים של יחסי הזוגיות (איכות חיי הנישואין ואמון בבן הזוג), ויימצא קשר שלילי בין השימוש בדפוסים אלו לבין הערכתו בנוגע לממדים השליליים של יחסי הזוגיות (שחיקה בחיי הנישואין ומחשבות על פרידה). קשרים אלו יהיו חזקים יותר בקרב נשים מאשר בקרב בני זוג. לפי השערה 3, יימצא קשר שלילי בין השימוש בדפוסים קשים ליישוב עימותים בזוגיות בקרב אחד מבני הזוג (הגבר או האישה) לבין הערכתו בנוגע לממדים החיוביים של יחסי הזוגיות, ויימצא קשר חיובי בין השימוש בדפוסים אלו לבין הערכתו בנוגע לממדים השליליים של יחסי הזוגיות. קשר זה יהיה חזק יותר בקרב נשים מאשר בקרב בני זוג.

לוח 2 מציג מתאמי פירסון בין הדפוסים ליישוב עימותים לבין הממדים של יחסי הזוגיות בקרב נשים ובקרב גברים בנפרד.

מלוח 2 עולה כי בקרב גברים ובקרב נשים יש קשר בין דפוס האינטגרציה לבין הערכת הממדים החיוביים של חיי הנישואין, כלומר ככל שגברים ונשים משתמשים יותר בדפוס האינטגרציה ליישוב עימותים בזוגיות, הערכתם בנוגע לאיכות חיי הנישואין ורמת האמון שלהם בבן הזוג גבוהות יותר. נוסף על כך, בקרב שני המינים

לוח 2: מתאמי פירסון בין משתני המחקר בקרב נשים ובקרב גברים בנפרד

	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
1.	-.04	-.45***	.47***	.49***	.07	-.25*	.38**	.56***	-	אינטגרציה
2.	-.09	-.17	.32**	.36**	.43***	-.11	.55***	-	.42***	פשרה
3.	-.09	-.09	.26*	.24*	.60***	.11	-	.36**	.36**	ויתור
4.	-.15	.33**	-.02	-.07	.21	-	.16	.02	-.27*	מאבק
5.	.08	.09	.09	.10	-	.24*	.62***	.38**	.07	הימנעות
6.	-.32*	-.50***	.68***	-	-.21	-.29*	.21	.11	.58***	איכות חיי הנישואין
7.	-.17	-.35**	-	.34**	.01	-.21	.27*	.03	.29*	אמון
8.	.28*	-	.14	-.59***	.20	.32**	-.08	-.09	-.37**	שחיקה
9.	-	-.15	-.26*	-.60***	.12	.21	-.07	-.12	-.39**	מחשבות על פרידה

הערה: המתאמים עבור גברים מוצגים מעל האלכסון, ואילו המתאמים עבור נשים מוצגים מתחת לאלכסון.
* p < .05, ** p < .01, *** p < .001

נמצא כי השימוש בדפוס האינטגרציה קשור בקשר שלילי לשחיקה נפשית בנישואין. עוד נמצא כי השימוש בדפוס הויתור קשור בקרב שני המינים בקשר חיובי לרמת האמון בן הזוג, ואילו השימוש בדפוס המאבק קשור בחיובי לשחיקה נפשית בנישואין. במילים אחרות, ככל שבני הזוג מוותרים זה לזה בניסיון ליישב עימותים, כך עולה רמת האמון ביניהם, ואילו השימוש בדפוס המאבק קשור לתחושת השחיקה הנפשית בנישואין. בצד הקשרים הדומים בין הדפוסים ליישוב עימותים בזוגיות לבין הממדים החיוביים והשליליים של איכות חיי הנישואין שנמצאו בקרב גברים ונשים, נמצאו גם כמה הבדלים בין גברים לבין נשים. בקרב נשים בלבד נמצא קשר שלילי בין אימון דפוס האינטגרציה לבין מחשבות על פרידה מן הזוג, ונמצא קשר שלילי בין הנטייה להשתמש בדפוס המאבק לבין איכות חיי הנישואין. כלומר ככל שהן משתמשות יותר בדפוס המאבק כדי ליישב עימותים בזוגיות, כך הערכתן בנוגע לאיכות חיי הנישואין נמוכה יותר.

גם בקרב הגברים נמצאו קשרים המייחדים אותם. נמצאו קשרים חיוביים בין השימוש בדפוס הפשרה לבין הממדים החיוביים של יחסי הזוגיות: איכות חיי הנישואין ואמון בבת הזוג. במילים אחרות, ככל שהגברים מאמצים יותר את דפוס הפשרה, כך הם מעריכים את איכות חיי הנישואין כגבוהה יותר ורמת האמון שלהם בבת הזוג גבוהה יותר. נוסף על כך, בקרב הגברים בלבד נמצא כי השימוש בדפוס הויתור קשור בחיובי לאיכות חיי הנישואין. במילים אחרות, ככל שגברים נוטים להשתמש יותר בדפוס הויתור, הם מעריכים את איכות חיי הנישואין כגבוהה יותר. יש לציין כי השימוש בדפוס ההימנעות לא נמצא קשור אף לא לאחד מן הממדים החיוביים של חיי הנישואין

(איכות חיי הנישואין ואמון) או מן הממדים השליליים (שחיקה ומחשבות פרידה) הן בקרב גברים והן בקרב נשותיהם.

נוסף על הקשרים בין דפוסי יישוב העימותים בקרב המשתתפים לבין הערכתם בנוגע ליחסי הזוגיות, בהנן כבסיס לניתוח התלות ההדדית בין המשתתף לבין בן זוגו את הקשרים בין אימוץ דפוסי ליישוב עימותים בקרב אחד מבני הזוג (המשתתף) לבין הערכת יחסי הזוגיות של בן זוגו (השותף).

לפי השערה 4, יימצא קשר חיובי בין דפוסי מתונים ליישוב עימותים בזוגיות שאחד מבני הזוג מאמץ (הגבר או האישה) לבין הערכת בן זוגו בנוגע ליחסי הזוגיות בממדים חיוביים, ויימצא קשר שלילי בין דפוסי אלו לבין הערכת בן הזוג בנוגע ליחסי הזוגיות בממדים שליליים. לפי השערה 5, יימצא קשר שלילי בין דפוסי קשים ליישוב עימותים בזוגיות שאחד מבני הזוג מאמץ (הגבר או האישה) לבין הערכת בן זוגו בנוגע ליחסי הזוגיות בממדים חיוביים, ויימצא קשר חיובי בין דפוסי אלו לבין הערכת בן הזוג בנוגע ליחסי הזוגיות בממדים שליליים.

לוח 3 מציג מתאמי פירסון בין משתני המחקר בקרב משתתפי המחקר (גברים או נשים) לבין משתני המחקר בקרב בני זוגם.

מלוח 3 עולה כי כאשר גברים מאמצים את דפוס הוויתור, בנות זוגם מעריכות את איכות חיי הנישואין כטובה יותר ואף פוקדות אותן פחות מחשבות על פרידה. נוסף על כך, גם השימוש בדפוס האינטגרציה על-ידי הגברים נמצא קשור לרמת האמון של

לוח 3: מתאמי פירסון בין משתני המחקר בקרב גברים לבין משתני המחקר בקרב נשותיהם (N = 76)

	גברים									נשים
	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
1. אינטגרציה	-.04	-.23	.28*	.31**	-.01	-.21	-.08	.02	.21	
2. פשרה	-.01	-.17	.15	.00	.05	.05	-.10	.08	.11	
3. ויתור	.12	-.06	.09	.14	.07	-.11	.06	.20	.18	
4. מאבק	-.03	.19	-.35**	-.09	.15	.12	.16	0	-.05	
5. הימנעות	.05	-.02	.12	.11	.24*	.04	.16	.05	.04	
6. איכות חיי הנישואין	-.24	-.32**	.37**	.51***	.00	.09	.28*	.04	.21	
7. אמון	.12	-.43***	.33**	.46***	.07	-.16	.20	.10	.32**	
8. שחיקה	.10	.39**	-.28*	-.33**	-.08	.03	-.15	-.08	-.18	
9. מחשבות על פרידה	.50***	.17	-.20	-.31*	.03	-.14	-.36**	-.08	-.20	

* p < .05, ** p < .01, *** p < .001

נשותיהם בהם, כלומר ככל שהגברים מאמצים יותר את דפוס האינטגרציה, רמת האמון של נשותיהם בהם גבוהה יותר.

עוד עולה מלוח 3 כי כאשר הנשים משתמשות בדפוס האינטגרציה, הערכתם של בני זוגן בנוגע לאיכות חיי הנישואין גבוהה יותר ורמת האמון שלהם בכנות זוגם גבוהה יותר. לעומת זאת, נמצא כי השימוש בדפוס המאבק על-ידי נשים פוגם בתחושת האמון של בני זוגן. ממצא נוסף העולה מלוח 3 מתייחס לקשרים בין השימוש בדפוסים השונים ליישוב עימותים בין בני הזוג: המתאם החיובי היחיד שנמצא בדפוסים ליישוב עימותים בין בני זוג הוא בדפוס ההימנעות. ככל שאחד מבני הזוג נוטה להשתמש יותר בדפוס ההימנעות, גם בן הזוג האחר משתמש יותר בדפוס זה. ואולם, לא נמצאו קשרים מובהקים סטטיסטית בשימוש ביתר הדפוסים ליישוב עימותים בין בני הזוג.

הסבר בנוגע לממדים של יחסי הזוגיות באמצעות ניתוח מודל התלות ההדדית בין המשתתף לבין בן זוגו

לוח 4 מציג מקדמי תסוגה רב-רמתית של מודל התלות התוך-זוגי ואפקטים של מין המשתתף ודפוס ההתנהגות על ממדי ההערכה של חיי הנישואין.

לוח 4: מקדמי מודל התלות התוך-זוגי ואפקטים של המין ודפוסים ליישוב עימותים על ממדי ההערכה של חיי הנישואין

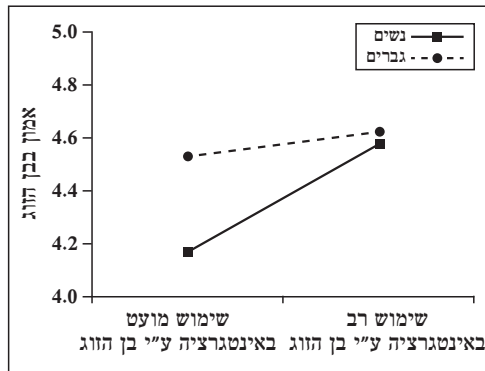
מחשבות על פרידה	שחיקה בנישואין		אמון בכך הזוג		איכות חיי הנישואין		
	מודל 1	מודל 2	מודל 1	מודל 2	מודל 1	מודל 2	
מודל 2							אפקטים קבועים ¹
	1.64	1.85	2.09	4.57	4.78	4.33	קבוע
	(0.12)	(0.08)	(0.09)	(0.04)	(0.04)	(0.05)	
	0.15	0.48***		-0.19**		-0.19**	מין ²
	(0.16)	(0.14)		(0.07)		(0.07)	
	-0.56**	-0.61**		0.26**		0.59***	אפקט משתתף אינטגרציה
	(0.18)	(0.20)		(0.08)		(0.12)	
	-0.14	-0.04		-0.03		-0.03	פשרה
	(0.19)	(0.21)		(0.08)		(0.10)	
	0.04	-0.15		0.09		0.14	ויתור
	(0.16)	(0.22)		(0.11)		(0.14)	
	-0.08	0.14		-0.02		-0.01	מאבק
◀ (0.12)		(0.10)		(0.04)		(0.04)	

מחשבות על פרידה		שחיקה בנישואין		אמון בכך הזוג		איכות חיי הנישואין		
מודל 2	מודל 1	מודל 2	מודל 1	מודל 2	מודל 1	מודל 2	מודל 1	
0.19		0.22		-0.05		-0.14		הימנעות
(0.13)		(0.13)		(0.07)		(0.08)		
0.03		-0.19		0.20**		0.21*		אפקט שותף אינטגרציה
(0.17)		(0.15)		(0.06)		(0.09)		
0.05		-0.14		-0.06		-0.13		פשרה
(0.17)		(0.14)		(0.08)		(0.08)		
-0.62**		-0.01		-0.02		0.16		ויתור
(0.21)		(0.17)		(0.07)		(0.09)		
-0.18		0.01		-0.06		0.08		מאבק
(0.12)		(0.08)		(0.04)		(0.04)		
0.31*		-0.06		0.10*		0.02		הימנעות
(0.15)		(0.08)		(0.04)		(0.05)		
0.66	0.81	0.48	0.67	0.11	0.14	0.11	0.19	רכיבי השונות ³ רמה 1 - משתתפים
(0.81)	(0.90)	(0.69)	(0.82)	(0.34)	(0.37)	(0.34)	(0.44)	
0.40	0.45***	0.22***	0.28***	0.04***	0.07***	0.09***	0.15***	רמה 2 - דיאדות
(0.63)	(0.67)	(0.47)	(0.53)	(0.04)	(0.26)	(0.30)	(0.39)	
-	.36	-	.30	-	.34	-	.44	⁴ ICC
.16	-	.27	-	.24	-	.41	-	Pseudo R ²
428.10	455.68	369.66	417.44	143.00	182.11	173.60	253.22	Deviance
27.58**	-	47.78***	-	39.11***	-	70.62***	-	⁵ Δχ ²

* p < .05, ** p < .01, *** p < .001

הערות:

- 1 טעויות התקן (SE) עבור האפקטים הקבועים, לרבות אפקט משתתף ואפקט שותף, מוצגות בסוגריים.
- 2 במשתנה המין הקטגוריה להשוואה היא גבר.
- 3 סטיות התקן (SD) עבור רכיבי השונות מוצגות בסוגריים.
- 3 מדד ה-⁴ICC (Intra-Class Correlation) במודל 1 (המודל הלא מותנה) מבטא את שיעור ההסבר הפוטנציאלי לשונות בין הדיאדות.
- 4 Δχ² מציין את פערי טיב ההתאמה בין מודל 2 לבין מודל 1.
- 5 הערך deviance מעיד על טיב ההתאמה של המודל.

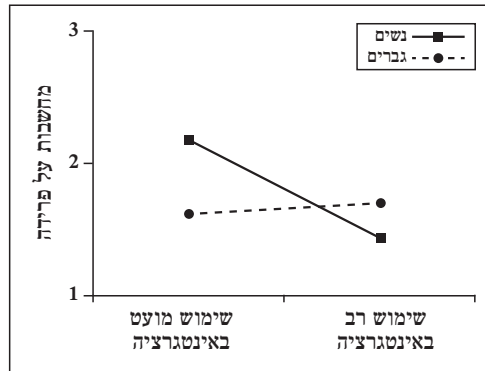
תרשים 2ב

מודל 2, ניתן לראות כי רמת האמון של נשים בבני זוגן נמוכה מרמת האמון של גברים בנשותיהם, $b = -0.19, p = .008$. כמו כן, נמצא אפקט משתתף של דפוס האינטגרציה, כך שככל שהמשתתף (גבר או אישה) משתמש יותר בדפוס האינטגרציה, רמת האמון שלו בבן זוגו גבוהה יותר $b = 0.26, p = .003$. נוסף על כך, נמצא אפקט שותף של דפוס האינטגרציה, כך שככל שבן הזוג של המשתתף (גבר או אישה) משתמש יותר בדפוס האינטגרציה, רמת האמון שלו בבן זוגו גבוהה יותר $b = 0.20, p = .003$. נמצא גם אפקט שותף של דפוס ההימנעות, כך שככל שבן הזוג של המשתתף (גבר או אישה) משתמש יותר בדפוס ההימנעות, רמת האמון של המשתתף בבן זוגו גבוהה יותר, $b = 0.10, p = .025$.

תרשים 2ב מציג את רמת האמון של המשתתף בבן הזוג כתלויה באינטראקציה בין דפוס התנהגות של אינטגרציה על-ידי בן הזוג לבין מין המשתתף, לפי מודל 3. מתרשים 2ב עולה כי לפי מודל 3, יש נטייה לאינטראקציה בין דפוס האינטגרציה אצל השותף לבין מין המשתתף על גבול המובהקות הסטטיסטית המקובלת, $b = 0.32, SE = 0.16, p = .053$: בקרב נשים נמצא קשר חיובי בין השימוש בדפוס האינטגרציה על-ידי בן הזוג לבין רמת האמון בו, $b = 0.42, t(55) = 2.85, p = .006$, ואילו בקרב גברים אין קשר בין השימוש בדפוס האינטגרציה על-ידי בת הזוג לבין רמת האמון בה, $b = 0.09, t(55) = 1.28, p = .20$.

שחיקה נפשית בנישואין

מלוח 4 עולה כי לפי מודל 1, החותך של המשתנה שחיקה נפשית בנישואין נמצא בגובה 2.09 על סולם שערכיו הם 1 עד 7. שיעור ההסבר שמקורו בשונות בין הזוגות הוא 30%. לפי מודל 2, רמת השחיקה בנישואין של נשים גבוהה יותר מן השחיקה של בני זוגן, $b = 0.48, p \leq .001$.

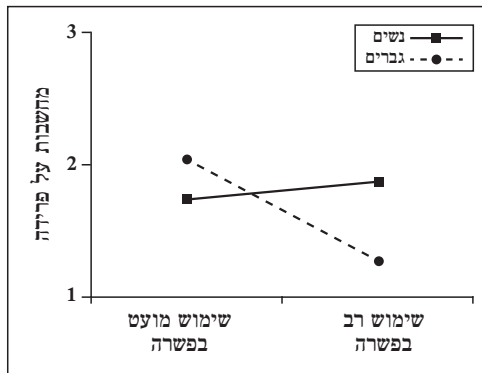
תרשים ג2

כמו כן, נמצא "אפקט משתתף" של דפוס האינטגרציה, כך שככל שהמשתתף (גבר או אישה) משתמש יותר בדפוס האינטגרציה, רמת השחיקה שלו בנישואין נמוכה יותר, $b = -0.61, p = .004$. יש לציין כי בהסבר השחיקה הנפשית בנישואין לא נמצאו אפקטים מובהקים של השותף ולא נמצאו אינטראקציות עם המין.

מחשבות על פרידה

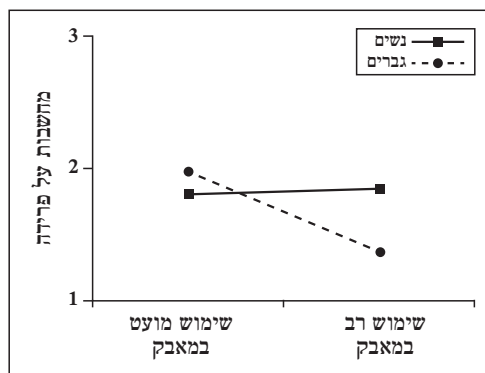
מלווה 4 עולה כי לפי מודל 1, החותך של המשתנה מחשבות על פרידה נמצא בגובה 1.72 על סולם שערכיו הם 1 עד 6. שיעור ההסבר שמקורו בשונות בין הזוגות הוא 36%. לפי מודל 2, לא נמצאו הבדלים בין נשים לבין בני זוגן במחשבות על פרידה, $b = 0.15, p = .37$, אולם נמצא "אפקט משתתף" של דפוס האינטגרציה, וכך ככל שהמשתתף (גבר או אישה) משתמש יותר בדפוס האינטגרציה, הוא נוטה פחות לחשוב על פרידה, $b = -0.56, p = .004$. נוסף על כך, נמצא "אפקט שותף" של דפוס הוויתור, כך שככל שבן הזוג של המשתתף (גבר או אישה) משתמש יותר בדפוס הוויתור, המשתתף נוטה פחות לחשוב על פרידה, $b = -0.62, p = .005$. עוד נמצא "אפקט שותף" של דפוס ההימנעות, וכך ככל שהשותף (גבר או אישה) משתמש יותר בדפוס ההימנעות, למשתתף יש יותר מחשבות על פרידה, $b = 0.31, p = .049$.

תרשים ג2 מציג את המחשבות של המשתתף על פרידה מבן הזוג כתלויות באינטראקציה בין דפוס התנהגות של אינטגרציה לבין מין המשתתף, לפי מודל 3. מתרשים ג2 עולה כי לפי מודל 3, יש אינטראקציה בין השימוש בדפוס האינטגרציה אצל המשתתף לבין המין והיא קשורה לשוני במחשבות על פרידה, $b = -1.71, SE = 0.65, p = .011$; בקרב נשים נמצא קשר שלילי בין השימוש בדפוס האינטגרציה לבין מחשבות על פרידה, $b = -0.77, t(55) = -3.45, p = .001$, ואילו בקרב גברים קשר זה אינו מתקיים, $b = 0.09, t(55) = 0.37, p = .71$.

תרשים ד2

תרשים ד2 מציג מחשבות של המשתתף על פרידה מבין הזוג כתלויות באינטראקציה בין דפוס התנהגות של פשרה לבין מין המשתתף, לפי מודל 3. נוסף על כך, מתרשים ד2 עולה כי יש אינטראקציה בין השימוש בדפוס הפשרה אצל המשתתף לבין המין, והיא קשורה לשוני במחשבות על פרידה, $b = 0.81, SE = 0.32, p = .014$: בקרב גברים נמצא קשר שלילי בין השימוש בדפוס הפשרה לבין מחשבות על פרידה, $b = -0.69, t(55) = -2.61, p = .012$, ואילו בקרב נשים לא נמצא קשר כזה, $b = 0.12, t(55) = 0.61, p = .545$. תרשים זה מציג את המחשבות של המשתתף על פרידה מבין הזוג כתלויות באינטראקציה בין דפוס התנהגות של מאבק לבין המין, לפי מודל 3.

תרשים ה2

מתרשים ה2 עולה כי יש אינטראקציה בין השימוש בדפוס המאבק אצל המשתתף לבין המין, והיא קשורה לשוני במחשבות על פרידה, $b = 0.37, SE = 0.14, p = .009$: בקרב גברים נמצא קשר שלילי בין השימוש בדפוס המאבק לבין מחשבות על פרידה,

$b = 0.03$, $t(55) = -2.85$, $p = .006$, ואילו בקרב נשים לא נמצא קשר כזה, $b = -0.35$, $t(55) = 0.20$, $p = .845$.

אחוז השונות המדומה המוסברת במודל

אחוז השונות המדומה המוסברת עבור כל אחד מן המשתנים התלויים (איכות חיי הנישואין, אמון בבן הזוג, שחיקה נפשית בנישואין ומחשבות על פרידה) הוצגו בלוח 4. כאשר לאיכות חיי הנישואין, האפקטים העיקריים במודל 2 מסבירים 41% מן השונות הלא מוסברת במודל 1, שהוא מודל הבסיס, והפער (deviance difference) בין מודל 2 לבין מודל 1 בטיב ההתאמה הוא $\Delta\chi^2 = 70.62$, $p \leq .001$. האפקטים העיקריים והאינטראקציות במודל 3 מסבירים יחד 46% מן השונות הלא מוסברת במודל 1. הפער בין מודל 3 לבין מודל 2 בטיב ההתאמה הוא $\Delta\chi^2 = 23.61$, $p \leq .01$, משמע תוספת האפקטים העיקריים למודל ותוספת האינטראקציות לאפקטים העיקריים יחד, מספקת תוספת משמעותית לטיב ההתאמה של המודל לנתונים.

לעומת זאת, בנוגע למשתנה אמון בבן הזוג, תוספת האפקטים העיקריים במודל 2 מעלה את טיב ההתאמה באופן מובהק סטטיסטית: $\Delta\chi^2 = 39.11$, $p \leq .001$, אך לא כך עבור מודל האינטראקציות שהתוספת שלו אינה מובהקת סטטיסטית (אך נוטה למובהקות, $p < .10$). אחוז השונות המדומה המוסברת במודל 2, מודל האפקטים העיקריים, בנוגע למשתנה זה הוא 24%, ואחוז השונות המדומה המוסברת במודל 3, מודל האינטראקציות, הוא 30%.

באשר למשתנה שחיקה בנישואין, אחוז השונות המוסברת המדומה הוא 27%, אולם היא מתקבלת רק במודל האפקטים העיקריים ($\Delta\chi^2 = 47.78$, $p \leq .001$), ותוספת ההסבר של 2% של האינטראקציות אינה מובהקת סטטיסטית.

לבסוף, באשר למשתנה מחשבות על פרידה, אחוז השונות המוסברת המדומה במודל 2, מודל האפקטים העיקריים, הוא 16% ($\Delta\chi^2 = 27.58$, $p \leq .001$), ואחוז השונות המוסברת המדומה של מודל האינטראקציות הוא 25% ($\Delta\chi^2 = 23.93$, $p \leq .001$).

דיון

מחקר זה בחן את ההבדלים בין נשים לבין בני זוגן באימוץ דפוסים ליישוב עימותים בזוגיות בבגרות המאוחרת. נוסף על כך בחן המחקר אם השימוש בדפוסים אלו קשור להערכת אופיים של יחסי הזוגיות בממדים חיוביים ושליליים ואם קיימים הבדלים בקשר זה בין גברים לבין נשותיהם. כלל הממצאים מצביעים על תמונה מורכבת למדי של הסוגיות שבהן עסק המחקר. חלק מן הממצאים בתמונה זו צפויים, וחלקם שונים מן המצופה ואף מפתיעים. קודם שנדון בממצאי המחקר ונשווה אותם להשערותיו, נציין כי יחסי הזוגיות בתקופת הבגרות המאוחרת, התקופה שבה עסק המחקר, מתגלים כנינוחים למדי לפי אופי הדפוסים ליישוב העימותים שבני הזוג מאמצים. האינטגרציה, שנמצאה כדפוס יישוב העימותים השכיח ביותר, היא דפוס נינוח ומתון למדי, ומי

שמאמצים אותו מנסים למוג בין צורכיהם שלהם לבין צרכיו של בן הזוג בעת הניסיון ליישב מצבים של אי-הסכמה. גם הוויתור והפשרה, הנחשבים דפוסים ניוחים, מופיעים בשכיחות גבוהה למדי בקרב שני בני הזוג, ואילו הדפוסים הנחשבים בספרות כדפוסים סתגלניים פחות, דפוסי המאבק וההימנעות, מופיעים בשכיחות נמוכה הן בקרב הנשים והן בקרב בני זוגן. ממצאים אלו, המעידים על "זוגיות רגועה" בתקופת הבגרות המאוחרת, עולים גם ממחקרים אחרים בתחום (ראו, למשל, Henry, Berg, Smith, & Florsheim, 2007).

השוואה בין הממצאים העולים ממחקר זה באשר לשימוש בדפוסים ליישוב עימותים בזוגיות, לבין ממצאי מחקר ישראלי שבדק נשים צעירות הנשואות ארבע שנים או פחות (קוליק וחבושה-מורגנשטרן 2009), מעלה ממצאים שונים. נראה כי משתפתי מחקר זה נוטים להשתמש בדפוסים מתונים של אינטגרציה, פשרה ווויתור, וגם בדפוס ההימנעות, יותר מנשים צעירות בשלבים הראשונים של הנישואין, ואילו הנשים הצעירות משתמשות בדפוס המאבק יותר ממשתפתי של מחקר זה, גברים ונשים כאחד. נוכל אפוא לטעון כי לפי ממצאיו של מחקר זה קיימת נטייה להשתמש בבגרות המאוחרת באסטרטגיות ותרגויות ושיתופיות מצד אחד, ולהפחית את השימוש באסטרטגיות קשות ולוחמניות של מאבק ושלטיה, מן הצד האחר. ייתכן שניתן להסביר ממצא זה בעלייה באיכות הכללית של חיי הנישואין בבגרות המאוחרת (ראו סיכום אצל Mitchell, 2016), והדפוסים ליישוב עימותים בזוגיות הם חלק ממאפייניה. לצד הסבר זה, ייתכן שאפשר לתלות את ההבדלים בין מדגם הנשים הצעירות לבין המדגם במחקר זה בסגנון מתון יותר, הנרכש עם הגיל, לפתור עימותים זוגיים (Carstensen et al., 1995).

באשר לסוגיה המרכזית שבה עסק מחקר זה, חוקרים שעסקו בהסבר ההבדלים בין גברים לבין נשים בדפוסים ליישוב העימותים בזוגיות טענו כי בעת הניסיון ליישב עימותים מועתקים ההבדלים בין המינים, הקיימים בחברה באופן כללי בדפוסי התקשורת, אל תוך יחסי הזוגיות (Faulkner, M. Davey, & A. Davey, 2005). ואולם, ממצאיו של מחקר זה מצביעים על מגמה שאינה תומכת בקביעה זו תמיכה מלאה. יתר על כן, המגמה העולה ממחקר זה הפוכה בהיבטים מסוימים מן המצופה (דחיית השערה 1). לפי הממצאים, גברים נוטים יותר מנשים להשתמש בדפוסי הוויתור והפשרה, שהם דפוסים מתונים יחסית הנתפסים כהתנהגות נשית. נוסף על כך, הממצאים מלמדים כי גברים נוטים להשתמש יותר מנשים בדפוס ההימנעות, שאמנם אינו מקדם את יישוב העימות באופן ממשי, אך מונע התנגשות בין בני הזוג.

באשר לנשים, נראה כי השימוש שהן עושות בדפוסים הממוקדים בעצמי ליישוב העימותים בזוגיות דומה לשימוש שבני זוגן עושים בדפוסים אלו: דפוס המאבק (שבו נשמר באופן בלעדי האינטרס של המשתמש בו) ודפוס האינטגרציה (שבו נשמר האינטרס של המשתמש בו לצד התחשבות באינטרס של בן הזוג האחר). עם זאת, נשים משתמשות פחות מבני זוגן בדפוסים הרכים, שמי שמאמץ אותם מוותר בעת הניסיון ליישב עימותים בזוגיות על רצונו באופן מלא (וויתור) או באופן חלקי (פשרה). ניתן להסביר ממצאים אלו, הנוגעים להבדלים בין גברים לבין נשים באופן יישוב העימותים

בווגיות, באמצעות ממצאי מחקרים קלאסיים המצביעים על שינויים באישיות, שהם מנת חלקם של שני המינים לאורך מעגל החיים. טענה רווחת בקרב החוקרים היא כי מאמצע החיים ועד תקופת הבגרות המאוחרת חלים שינויים בתפקידי המינים כי מאמצע החיים ועד תקופת הבגרות המאוחרת חלים שינויים בתפקידי המינים (Friedman, 1987; Gottman, 1994; Guttman, 1975; Jung, 1933/1971). בין הסיבות לכך ציין גוטמן (Guttman, 1975) את סיום תפקיד ההורות הפעילה ואת עזיבת הילדים את הבית. שינוי זה מאפשר לנשים להחזין חלקים גבריים יותר באישיותן, ולגברים הוא מאפשר להחזין חלקים נשיים יותר באישיותם, לאחר שביססו את מעמדם הכלכלי והחברתי ואינם צריכים להדגיש עוד באותה עוצמה את החלקים הגבריים וההישגיים באישיותם. אם נאמץ גישה זו, נוכל להסביר באמצעותה את השימוש בדפוסים ליישוב העימותים בקרב בני הזוג. כך נראה כי נשים נוטות יותר לעמוד על שלהן, וגם אם בעת הניסיון ליישב עימותים הן אינן כופות את רצונן באמצעות שימוש מובהק בדפוס המאבק יותר מן הגברים, הדפוסים השונים שהן מאמצות מצביעים על כך שהן נוטות לדאוג לאינטרסים שלהן. לעומת זאת, גברים נוטים יותר מנשותיהם לגלות רכות או לכל הפחות להימנע מעימות.

באשר להסבר יחסי הזוגיות בממדים החיוביים והשליליים באמצעות הדפוסים ליישוב העימותים בזוגיות, נמצא כי מבין כל הדפוסים שנבדקו, התרומה המשמעותית ביותר להסבר הממדים החיוביים של יחסי הזוגיות היא של דפוס האינטגרציה, הן בקרב נשים והן בקרב בני הזוג. יתר על כן, דפוס זה תורם להסבר הממדים החיוביים בזוגיות גם כאשר השותף, בן הזוג, מאמץ אותו. במילים אחרות, יחסי זוגיות המושתתים על דפוסים ליישוב עימותים המתחשבים ברצונותיהם של שני בני הזוג, כפי שדפוס האינטגרציה מבטא, מסבירים בצורה הטובה ביותר יחסי זוגיות טובים. עם זאת, יש לציין כי למעט דפוס האינטגרציה, ליתר הדפוסים הרכים נמצאה תרומה פחותה להסבר הממדים השונים של יחסי הזוגיות (אישוש חלקי של השערה 2).

ואולם כפי ששערונו, הסבר יחסי הזוגיות אינו מושתת רק על הדפוסים ליישוב העימותים בזוגיות שכן הזוג עצמו מאמץ, ונראה כי קיימת תרומה ניכרת גם לדפוסים שהשותף מאמץ. למשל, כאשר נבחנה תרומתם של הדפוסים שהגברים מאמצים להסבר הערכתם של ממדי הזוגיות בקרב נשותיהם, בולטת תרומתו של דפוס הוויתור, ונראה כי נשים מעריכות את חיי הנישואים כטובים יותר כאשר בני הזוג מאמצים דפוס ותרני בעת יישוב העימותים בזוגיות. אם נתבסס על תפיסות סטראוטיפיות בנוגע לנשים, אפשר להניח כי הוויתור של גברים לנשותיהם נובע מחולשתן ומהכרה בפגיעותן ובשל כך הן מקבלות בחיוב את השימוש של בני הזוג בדפוס זה, התורם תרומה משמעותית להערכתן החיובית בנוגע ליחסי הזוגיות. מנגד, בהבנה כוללת של ממצאי המחקר המעידים שנשים מאמצות דפוסים המבטאים עוצמה ועמידה על האינטרס שלהן, אפשר לראות ממצא זה כבעל משמעות הפוכה ולטעון כי הוויתור של גברים לנשותיהם, המתבטא בקבלת עמדותיהן ללא תנאי, נובע מעוצמתן ומהיותן השותף החזק בזוגיות. כאשר לגברים, כאשר נבחנו הדפוסים ליישוב עימותים שנשותיהם מאמצות, כתורמים להסבר הערכתם בנוגע ליחסי הזוגיות, בולטת תרומתו של דפוס האינטגרציה.

כאשר הנשים מאמצות את דפוס האינטגרציה, עולה הערכתם של בני זוגן בנוגע לחיי הנישואין בממדים החיוביים, איכות חיי הנישואין ואמון. במבט כללי, מתוך השוואת תרומתם של דפוסי יישוב העימותים שאחד מבני הזוג מאמץ להסבר יחסי הזוגיות אצל בן הזוג האחר, בקרב נשים נמצא כי לדפוסים שבני זוגן מאמצים יש תרומה משמעותית יותר להסבר הערכתן בנוגע ליחסי הזוגיות לעומת תרומתם של הדפוסים שהנשים מאמצות להסבר יחסי הזוגיות של בני זוגן (אישוש חלקי של השערה 4 והשערה 5). על כן, נוכל להסיק כי על אף השינויים בתפקידי המינים שצוינו קודם לכן באשר לבחירת הדפוס ליישוב עימותים בתקופת הבגרות המאוחרת, נשים שומרות על מאפיינים מגדריים המבטאים את החשיבות שהן מייחסות לתהליך יישוב העימות יותר מבני זוגן. ממצא זה מצביע על החשיבות הרבה יותר שנשים מייחסות לאופי היחסים החברתיים לעומת הגברים, והוא בא לידי ביטוי אף במחקרים אחרים שעסקו ביחסים חברתיים בכלל וביחסי זוגיות בפרט (Herzberg, 2013).

יש לציין כי תרומתם של הדפוסים הקשים ליישוב עימותים בזוגיות (מאבק, הימנעות) להסבר הממדים השונים של יחסי הזוגיות, הן כאשר שני בני הזוג מאמצים דפוסים אלו והן כאשר השותף מאמץ דפוסים אלו, היא פחותה לעומת הדפוסים האחרים (דחיית השערה 3). בהקשר זה יש להתייחס לתרומתו המורכבת של דפוס ההימנעות להסבר יחסי הזוגיות. כאשר המשתתף (גבר או אישה) משתמש בדפוס זה, אין הוא קשור להערכת יחסי הזוגיות בקרב שני בני הזוג. ואולם, כאשר השותף משתמש בו (גברים או נשים), הוא מעלה את רמת האמון בבן הזוג מצד אחד, אך מן הצד האחר, הוא מעלה מחשבות על פרידה בקרב גברים ונשים כאחד. ממצאים אלו הנוגעים לדפוס ההימנעות מדגישים את המורכבות הקיימת ביחסי הזוגיות ואת אי-האחידות בתוצאות השימוש בדפוס זה לקידום יישוב העימותים בזוגיות. דפוס ההימנעות אמנם מטיב עם שני בני הזוג, כיוון שהוא מתבטא באיפוק ומגביר את האמון בין בני הזוג, אולם בו-בזמן השימוש בדפוס זה, שבו בן הזוג מתבצר בעמדותיו, מונע מאמצים לחלץ את הנישואין ממבוי סתום ומגביר את הופעתן של מחשבות על פרידה.

יש להדגיש כי לא נמצא ולו אחד מן הדפוסים ליישוב עימותים ששני בני הזוג מאמצים בעת ובעונה אחת, למעט דפוס ההימנעות, כלומר כאשר אחד מבני הזוג מאמץ את דפוס ההימנעות, בן זוגו מאמץ אף הוא דפוס זה. הסבר אפשרי לממצא זה הוא כי הדפוס הכללי ששני בני הזוג מאמצים ליישוב עימותים בזוגיות, אינו מונחה על-ידי עיקרון של פיצוי או עיקרון של דמיון. על-פי עקרון הפיצוי, צפוי שכאשר האחד מאמץ דפוסים מתונים (כגון ויתור או פשרה), האחר מאמץ דפוסים קשים (כגון מאבק) ולהפך. על-פי עקרון הדמיון, צפוי שכאשר האחד מאמץ דפוסים מתונים או קשים, אף האחר יאמץ דפוסים אלו בהתאמה. לפי ממצאינו, הדפוס הכללי של יישוב סכסוכים שבני הזוג מאמצים הוא דפוס המתאפיין רובו ככולו בצביון עצמאי, שבו כל אחד מבני הזוג בוחר דפוס המתאים לו. הקשר הבלעדי שנמצא בין שני בני הזוג בשימוש בדפוס ההימנעות, נובע ככל הנראה מכך שכאשר אחד מבני הזוג מנתק מגע ונוקט דפוס זה, התקשורת בין בני הזוג מסתיימת ועל כן גם בן הזוג האחר נוקט דפוס של הימנעות.

בהסקת המסקנות ממחקר זה יש לאמץ את קביעתה של ברנרד (Bernard, 1972), שטענה כי בשל מעמדם השונה של גברים ונשים בחברה ובמשפחה ובשל הציפיות השונות שהם מביאים לחיי הנישואין, הם חווים את יחסי הזוגיות באופן כה שונה זה מזה. לדבריה, ניתן לדבר על "נישואיו לעומת נישואיה" (His and her marriage, Bernard, 1972), מושג שאימצו מאוחר יותר גם חוקרים אחרים (Waller & McLanahan, 2005). ממצאיו של מחקר זה מהווים נדבך נוסף של התובנות של ברנרד בנוגע ליחסי הזוגיות בשלב החיים שעסקנו בו, תקופת הבגרות המאוחרת, והם משרטטים תמונה מורכבת של תפקידי המינים בעת תהליכים של יישוב עימותים בזוגיות. בשל הציפיות השונות של גברים ושל נשים מחיי הנישואין, הגברים מעריכים את איכות חיי הנישואין כטובה יותר מנשותיהם וחווים שחיקה נפשית פחותה מהן. זאת ועוד, גברים נוטים לתת אמון רב יותר בנשותיהם מן האמון שנשים נותנות בבעליהן. הבדלים נוספים בין גברים לבין נשים מסתמנים באופיים של הדפוסים ליישוב עימותים בזוגיות, הבא לידי ביטוי בבחירתם של הגברים לאמץ דפוסים רכים יותר מנשותיהם. לבסוף, החוויה השונה של חיי הנישואין בקרב שני המינים באה לידי ביטוי בממצא נוסף המורה שבקרב נשים, לדפוסי פתרון העימותים שבני זוגן מאמצים יש תרומה משמעותית להסבר הערכתן את יחסי הזוגיות, והיא עולה על התרומה של דפוסי פתרון העימותים שהנשים מאמצות להסבר הערכת בני זוגן את יחסי הזוגיות. נוכל להסיק כי על אף הנטייה לטשטוש ההבדלים בין המינים, המאפיינת את תקופתנו, חוויית הנישואין של הנשים בתקופת החיים המאוחרת שונה מזו של הגברים. גברים מעריכים את חיי הנישואין באופן חיובי יותר מנשותיהם ומגלים רכות רבה יותר מכנות זוגם בעת הניסיון ליישב מהמורות בנישואין.

לפני סיום, ראוי להזכיר מגבלה בשיטת המחקר הקשורה באופיו המתאמי. כיוון שהן משתני התוצאה (הממדים החיוביים והממדים השליליים בחיי הנישואין) והן המשתנים המסבירים (דפוסים ליישוב עימותים בזוגיות) נאספו באותה נקודת זמן, אין אפשרות לקבוע את הקשר הסיבתי בין המשתנים. ייתכן שהדפוסים ליישוב עימותים משפיעים על הממדים השונים של חיי הנישואין, אך בה-בעת ייתכן שאופיים של חיי הנישואין משפיע על אימוץ הדפוסים השונים על-ידי בני הזוג. כדי להגיע להכרעה ברורה יותר באשר לכיוון הקשר בין המשתנים שבהם עסק מחקר זה, יש לערוך מחקרי אורך שיעקבו אחר המשתתפים לאורך זמן.

נוסף על כך, המדגם לא נאסף בדרך אקראית, ומטעמי נוחות ונגישות של החוקרים הוא נעשה בקרב בני זוג שהגיעו למפגשים חברתיים. ייתכן שבני זוג המחליטים להגיע יחד למפגשים כאלו מתאפיינים בחיי נישואין שונים מבני זוג שאינם נוהגים לאמץ הרגלי בילוי משותפים.

מגבלה נוספת טמונה ברמת ההשכלה של בני הזוג שנמצאה גבוהה למדי, וייתכן שגם מאפייני זה משפיע על ממצאי המחקר. בשל האפשרות שמאפיינים אלו של המדגם יטו את התוצאות, על החוקרים להביא בחשבון את המגבלות האלה בתכנון מחקרים שיעסקו בנושאים שעמדו בלבו של מחקר זה.

מקורות

- אלטוס, ד' (2004). יחסי גומלין בין המערכת הזוגית לבין התמכרות, גמילה וחזרה לסם: תפקידים של יחסי תמיכה בעיתות מצוקה (עבודת דוקטורט). חיפה: אוניברסיטת חיפה.
- לביא, י' (1995). סולם הערכת הנישואין (סאן): שימושים קליניים ומחקריים (הכנס המדעי ה-25 של הסתדרות הפסיכולוגים). באר שבע: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב. מלאך-פיינס, א' (1995). אהבה ושחיקה בחיי הנישואין. תל אביב: צ'ריקובר.
- קוליק, ל' וחבושה-מורגנשטרן, ח' (2009). דפוסי התמודדות של נשים עם קונפליקטים תוך זוגיים בתחילת הנישואין. *חברה ורווחה*, 4, 399-425.
- Amato, P. R., Johnson, D. R., Booth, A., & Rogers, S. J. (2003). Continuity and change in marital quality between 1980 and 2000. *Journal of Marriage and Family*, 65, 1-22.
- Anderson, S. A., Russell, C., & Schumm, W. R. (1983). Perceived marital quality and family life-cycle categories: A further analysis. *Journal of Marriage and Family*, 45, 127-139.
- Aryee, S. (1993). Dual earner couples in Singapore: An examination of work and non-work sources of their experienced burnout. *Human Relations*, 46, 1441-1468.
- Bakan, D. (1966). *The duality of human existence*. Boston, MA: Beacon.
- Baucom, D. H., Notarius, C. I., Burnett, C. K., & Haefner, P. (1990). Gender differences and sex-role identity in marriage. In F. D. Fincham & T. N. Bradbury (Eds.), *The psychology of marriage* (pp. 150-171). New York, NY: Guilford.
- Bernard, J. (1972). *The future of marriage*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Bodenmann, G., Charvoz, L., Cina, A., & Widmer, K. (2001). Prevention of marital distress by enhancing the coping skills of couples: 1-year follow-up-study. *Swiss Journal of Psychology*, 60(1), 3-10.
- Bookwala, J. (2012). Marriage and other partnered relationships in middle and late adulthood. In R. Blieszner & V. Bedford (Eds.), *Handbook of families and aging* (2nd ed.) (pp. 91-123). Westport, CT: Greenwood/ABC-CLIO.
- Booth, A., Johnson, D. R., White, L., & Edwards, J. N. (1984). Women, outside employment and marital instability. *The American Journal of Sociology*, 90, 567-583.
- Booth, A., & White, L. (1980). Thinking about divorce. *Journal of Marriage and Family*, 42, 605-616.

- Brubaker, T. H. (1990). Families in later life: A burgeoning research area. *Journal of Marriage and Family, 52*, 959-981.
- Cahn, D. D. (1990). Confrontation behaviors, perceived understanding and relationship growth. In D. Cahn (Ed.), *Intimates in conflict* (pp. 65-135). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Cahn, D. D. (1992). *Conflict in intimate relationships*. New York, NY: Guilford.
- Carstensen, L. L., Gottman, J. M., & Levenson, R. W. (1995). Emotional behavior in long-term marriage. *Psychology and Aging, 10*, 140-149.
- Christen, A., & Heavey, C. L. (1990). Gender and social structure in the demand withdraw pattern of marital conflict. *Journal of personality and social Psychology, 59*, 73-81.
- Cohan, C. L., & Bradbury, T. N. (1994). Assessing responses to recurring problems in marriage: Evaluation of marital coping inventory. *Psychological Assessment, 6*, 191-200.
- Cook, W. L., & Kenny, D. A. (2005). The actor-partner interdependence model: A model of bidirectional effects in developmental studies. *International Journal of Behavioral Development, 29*(2), 101-109.
- Dong, C. M., & LiYiyan, S. (2007). Conflict resolution Chinese family purchase decisions: The impact of changing females' roles and marriage duration. *International Journal of Conflict Management, 18*, 308-324.
- Enders, C. K. (2010). *Applied missing data analysis*. New York, NY: Guilford.
- Faulkner, R. A., Davey, M., & Davey, A. (2005). Gender: Related predictors of change in marital satisfaction and marital conflict. *The American Journal of Family Therapy, 33*, 61-83.
- Fournier, D. G., & Olson, D. H. (1986). Programs for premarital and newlywed couples. In R. F. Levant (Ed.), *Psychoeducational approaches to family therapy and counseling* (pp. 194-231). New York, NY: Springer.
- Fowers, B. J., & Olson, D. H. (1993). Enrich marital satisfaction scale: A brief research and clinical tool. *Journal of Family Psychology, 7*, 176-185.
- Friedman, A. (1987). Getting powerful with age: Changes in women over the life cycle. *Israel Social Science Research, 5*, 76-86.
- Gilford, R., & Bengtson, V. (1979). Measuring marital satisfaction in three generations: Positive and negative dimensions. *Journal of Marriage and Family, 41*, 387-398.
- Gilligan, C. (1982). *In a different voice: Psychological theory and women's development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Gottman, J. M. (1994). *What predicts divorce? The relationship between marital processes and marital outcomes*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Gottman, J. M., & Krokoff, L. J. (1989). The relationship between marital interaction and marital satisfaction: A longitudinal view. *Journal of Counseling and Clinical Psychology*, 57, 47-52.
- Greeff, A. P., & De Bruyne, T. (2000). Conflict management style and marital Satisfaction. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 20, 321-334.
- Guttman, D. (1975). Parenthood: A key to the comparative study of the life cycle. In N. Datan & L. H. Ginsberg (Eds.), *Life span developmental psychology: Normative life crises* (pp. 167-182). New York, NY: Academic Press.
- Hanzel, A., & Segrin, C. (2009). The role of conflict resolution styles in mediating the relationship between enduring vulnerabilities and marital quality. *Journal of Family Communication*, 9(3), 150-169.
- Heavey, C. H., Layne, C., & Christensen, A. (1993). Gender and conflict structure in marital interaction: A replication and extension. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61, 16-27.
- Henry, N. J., Berg, C. A., Smith, T. W., & Florsheim, P. (2007). Positive and negative characteristics of marital interaction and their association with marital satisfaction in middle-aged and older couples. *Psychology and Aging*, 22(3), 428-441.
- Herzberg, P. Y. (2013). Coping in relationships: The interplay between individual and dyadic coping and their effects on relationship satisfaction. *Anxiety, Stress & Coping*, 26(2), 136-153.
- Holmes, J. G. (1991). Trust and the appraisal process. In W. H. Jones & D. Perlman (Eds.), *Advances in personal relationships* (pp. 57-104). Greenwich, CT: JAI.
- Jordan, J. V., Kaplan, A., Miller J. B., Stiver, I., & Surrey, J. (1991). *Women's growth in connection: Writings from the Stone Center*. New York, NY: Guilford.
- Jung, C. G. (1933/1971). The stage of life. In J. Camble (Ed.), *The portable Jung* (pp. 3-22). New York, NY: Viking.
- Kamp-Dush, C. M., Cohan, C. L., & Amato, P. R. (2003). The relationship between cohabitation and marital quality and stability: Change across cohorts? *Journal of Marriage and Family*, 65, 539-549.
- Kerig, P. K. (1996). Assessing the links between interparental conflict and child adjustment: The conflicts and problem-solving scales. *Journal-of-Family-Psychology*, 10(4), 454-473.
- Kulik, L. (2001). Marital relations in late adulthood, throughout the retirement process. *Ageing and Society*, 21, 447-469.

- Kurdek, L. A. (1993). Predicting marital dissolution: A 5-year prospective longitudinal study of newlywed couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(2), 221-242.
- Leggett, D. G., Roberts-Pittman, B., Byczek, S., & Morse, D. T. (2012). Cooperation, conflict, and marital satisfaction: Bridging theory, research, and practice. *Journal of Individual Psychology*, 68(2), 182-199.
- Levant, R. F., & Philpot, C. L. (2002). Conceptualizing gender in marital and family therapy research: The gender role strain paradigm. In H. A. Liddle, D. A. Santisteban, R. F. Levant, & J. H. Bray (Eds.), *Family psychology: Science-based interventions* (pp. 301-329). Washington, DC: American Psychological Association.
- Levenson, R. W., Carstensen, L. L., & Gottman, J. M. (1993). Long-term marriage: Age, gender and satisfaction. *Psychology and Aging*, 8, 301-313.
- Maslach, C., Schaufell, N. B., & Leifer, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52, 397-422.
- McKenry, P. C., Serovich, J. M., Mason, T. L., & Mosack, K. (2006). Perpetration of gay and lesbian partner violence: A disempowerment perspective. *Journal of Family Violence*, 21(4), 233-243.
- Miller, D. C. (1977). *Handbook of research design and social measurement*. New York, NY: David McKay.
- Miller, J. B. (1976). *Toward a new psychology of women*. Boston, MA: Beacon.
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Mitchell, B. A. (2016). Happily ever after? Marital satisfaction during the middle adulthood years. In B. Jamila (Ed.), *Couple relationships in the middle and later years: Their nature, complexity, and role in health and illness* (pp. 17-36). Washington, DC: American Psychological Association.
- Pines, A. M. (1993). Burnout. In L. Goldberger & S. Breznitz (Eds.), *Handbook of stress: Theoretical and clinical aspects* (pp. 386-402). New York, NY: Free Press.
- Pines, A. M., & Nunes, R. (2003). The relationship between career and couple burnout: Implications for career and couple counseling. *Journal of Employment Counseling*, 40(2), 50-64.
- Preacher, K. J., Curran, P. J., & Bauer, D. J. (2006). Computational tools for probing interaction effects in multiple linear regression, multilevel modeling, and latent curve analysis. *Journal of Educational and Behavioral Statistics*, 31, 437-448.

- Rahim, M. A. (1983). A measure of styles of handling interpersonal conflict. *Academy of Management Journal*, 26(2), 368-376.
- Rahim, M. A., & Bonoma, T. V. (1979). Managing organizational conflicts: A module for diagnostics and intervention. *Psychological Reports*, 44, 1323-1344.
- Rempel, J. K. (1987). *Trust and attributions in close relationships* (Doctoral Dissertation). Ontario, Canada: University of Waterloo.
- Rempel, J. K., & Holmes, J. G., & Zanna, M. P. (1985). Trust in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 95-112.
- Richardson, D. R., Pilkington, C. J., & Utley, M. E. (1988). Is conflict stimulating? Sensation seekers' responses to interpersonal conflict. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 14(3), 596-603.
- Rosenthal, D. B., & Hautaluoma, J. (1988). Effects of importance of issues, gender, and power of contenders of conflict management style. *Journal of Social Psychology*, 128, 699-701.
- Rubin, J. Z., & Brown, B. R. (1975). *The social psychology of bargaining and negotiation*. New York, NY: Academic Press.
- Scanzoni, J. (1979). *Social exchange and behavior interdependence*. In R. L. Burgess & T. L. Huston (Eds.), *Social exchange in developing relationships* (pp. 10-20). New York, NY: Academic Press.
- Seider, B. H., Hirschberger, G., Nelson, K., & Levenson, R. W. (2009). We can work it out: Age differences in relational pronouns, physiology and behavior in marital conflict. *Psychology and Aging*, 24, 604-613.
- Sharir, S. L. (1996). *The relationship between attachment style and conflict resolution style among marriage couples*. Ramat Gan: Bar-Ilan University, Department of Psychology
- Singer, J. D., & Willett, J. B. (2003). *Applied longitudinal data analysis: Modeling change and event occurrence*. New York, NY: Oxford University Press.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and Family*, 38(1), 15-28.
- Waller, M. R., & McLanahan, S. S. (2005). "His" and "her" marriage expectations: Determinants and consequences. *Journal of Marriage and Family*, 67(1), 53-67.